

Верховний
Суд

Актуальні питання юрисдикційності корпоративних спорів

Ігор Ткач

суддя Великої Палати Верховного Суду

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод

Кожен має право на справедливий розгляд його справи **судом, встановленим законом**, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру (пункт 1 статті 6 Конвенції)

- ✓ Суд, встановлений законом, тобто відповідний орган повинен мати повноваження вирішувати питання, що належать до його компетенції, на основі принципу верховенства права
- ✓ Юрисдикцію суду має визначати закон

Судова юрисдикція як інститут права

Завдання, яке виконує інститут:

- розмежування компетенції різних ланок судової системи;
- розмежування різних видів судочинства.

Критерії розмежування судової юрисдикції:

- предмет спору;
- характер спірних матеріальних правовідносин;
- суб`єктний склад;
- вказівка в законі на вид судочинства, в якому розглядається певна категорія справ.

Юрисдикція господарських судів у корпоративних спорах

- ✓ справи у спорах, що виникають з корпоративних відносин, в тому числі у спорах між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи або між юридичною особою та її учасником (засновником, акціонером, членом), у тому числі учасником, який вибув, пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, крім трудових спорів
п. 3 ч. 1 ст. 20 ГПК України
- ✓ справи у спорах, що виникають з правочинів щодо акцій, часток, паїв, інших корпоративних прав в юридичній особі, крім правочинів у сімейних та спадкових правовідносинах; справи у спорах щодо цінних паперів;
п.п. 4, 5 ч.1 ст. 20 ГПК України
- ✓ справи у спорах між юридичною особою та її посадовою особою (у тому числі посадовою особою, повноваження якої припинені) про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями (бездіяльністю) такої посадової особи, за позовом власника (учасника, акціонера) такої юридичної особи, поданим в її інтересах
п. 12 ч. 1 ст. 20 ГПК України

Процесуальні особливості розгляду корпоративних спорів

Розглядаються виключно господарськими судами.

Пункти 3, 4, 10, 12, 13 ч. 1 ст. 20 ГПК України

Розглядаються господарським судом тільки за місцезнаходженням юридичної особи.

Частини 6, 7 ст. 30 ГПК України

Корпоративні спори

Не можуть бути передані на розгляд третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу, крім випадків, прямо передбачених у ГПК.

Частини 1, 2 ст. 22 ГПК України

ГПК встановлено спеціальні вимоги щодо застосування заходів забезпечення позову у корпоративних спорах.

Частини 5, 9, 10 ст. 137 ГПК України

Критерії, які необхідно врахувати задля визначення спору як корпоративного

1. Предмет спору та характер спірних правовідносин

- ❖ Суди повинні виходити із суті права та/або інтересу, за захистом якого звернулася особа, заявлених вимог, характеру спірних правовідносин, який визначається через зміст та юридичну природу обставин, що склалися (постанови ВП ВС у справах №904/3657/18, №695/2665/16-ц, №676/9009/13-ц, 161/17549/17)

2. Суб'єктний склад правовідносин

- ❖ Корпоративними є спори, пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності юридичної особи, незалежно від того, чи є позивач акціонером (учасником) юридичної особи (постанови ВП ВС у справах №921/36/18, №910/8132/19, №804/14471/15, №260/91/19);
- ❖ Особа, яка є учасником (засновником, акціонером, членом) юридичної особи та має право на участь в управлінні останньою й інші правоможності, передбачені законом і статутом (постанови ВП ВС у справах № 750/3192/14, №509/577/18, № 910/7554/18, № 146/616/15-ц);
- ❖ Якщо учасник юридичної особи обґрунтовує позовні вимоги порушенням своїх корпоративних прав, то такий спір є спором про право управління юридичною особою та має ознаки корпоративного (постанови ВП ВС у справах № 904/3657/18, №916/1295/18, №927/97/19)

Проблемні аспекти
визначення спорів як корпоративних та
аналіз запроваджених ВП ВС підходів у
розгляді та вирішенні таких спорів

Скасування реєстраційних дій щодо юридичної особи – спір, що підлягає вирішенню у порядку господарського судочинства

- ❖ Визначальною ознакою справи адміністративної юрисдикції є суть (зміст, характер) спору. **Публічно-правовий спір, на який поширюється юрисдикція адміністративних судів, є спором між учасниками публічно-правових відносин і стосується саме цих відносин. Сама по собі участь у спорі суб'єкта владних повноважень не дає підстав ототожнювати спір з публічно-правовим та відносити його до справ адміністративної юрисдикції.**
- ❖ Якщо звернення особи до суду за своєю суттю спрямоване на захист корпоративних прав та/або пов'язане із створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності юридичної особи, то спір у справі є **приватно-правовим та вирішується господарськими судами.**
- ❖ Вимога про визнання неправомірними дій державного реєстратора з внесення до ЄДР відомостей, щодо достовірності яких виник корпоративний спір та/або їх скасування, має **похідний характер від корпоративного спору** і залежить від наявності самого порушеного права та розглядається господарськими судами.

Спори щодо акцій, часток, паїв, інших корпоративних прав

- ❖ Справи у спорах щодо правочинів незалежно від їх суб`єктного складу, що стосуються акцій, часток, паїв, інших корпоративних прав у юридичній особі, підлягають розгляду господарськими судами.
- ❖ Винятком є спори щодо таких дій, спрямованих на набуття, зміну або припинення сімейних і спадкових прав та обов`язків, які мають вирішуватися в порядку цивільного судочинства.

Тлумачення та застосування п.3 ч.1 ст.20 ГПК України

- ❖ Господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають з **корпоративних відносин**, в тому числі у спорах між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи або між юридичною особою та її учасником (засновником, акціонером, членом), у тому числі учасником, який вибув, **пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи**, крім трудових спорів (п.3 ч.1 ст.20 ГПК України).
- ❖ Постійний розвиток суспільних відносин та зміни, що відбуваються у сфері законотворення, є факторами які необхідно враховувати під час тлумачення понять «корпоративні права» та «корпоративні відносини», визначення яких наведено у ст.167 ГК України.

Спiр за участю кооперативу

- ❖ З 28 березня 2014 року – часу внесення змiн до п.4 ч.1 ст.12 ГПК України у редакцiї пiдпункту 1 пункту 3 Закону України вiд 10 жовтня 2013 року № 642-VII «Про внесення змiн до деяких законодавчих актiв України щодо вдосконалення правового регулювання дiяльностi юридичних осiб та фiзичних осiб-пiдприємцiв» процесуальний закон вiднiс до юрисдикцiї господарського суду розгляд справ, якi виникають з корпоративних вiдносин у спорах мiж юридичною особою, яка не є господарським товариством (фермерське господарство, кооператив, приватне, колективне пiдприємство тощо), та її учасниками (засновниками, членами), у тому числi учасником, який вибув, пов'язаними зi створенням, дiяльностю, управлiнням та припиненням дiяльностi такої особи.
- ❖ Кооперацiя є одним з рiзновидiв господарської дiяльностi, здiйснюваної у формi кооперативу, правовiдносини з питань участi членiв кооперативу в управлiннi кооперативом та обраннi органу управлiння належать до юрисдикцiї суду i не є внутрiшньою дiяльностю кооперативу. Особа, яка є членом кооперативу, має право на участь в управлiннi ним та iншi правомочностi, передбаченi законом i статутними документами.
- ❖ Члени кооперативу незалежно вiд напряму його дiяльностi є носiями корпоративних прав, а вiдносини мiж його членами та кооперативом, якi пов'язанi зi створенням, дiяльностю, управлiнням або припиненням дiяльностi такої юридичної особи, є корпоративними.

постанова ВП ВС у справi №695/2665/16-ц (вiдступ вiд постанови ВСУ у справi №752/2669/17)

Спiр за участю колективного малого підприємства

- ❖ КМП за способом утворення є корпоративним підприємством, яке характеризується тим, що утворилося засновниками за їх спільним рішенням, діє на основі об'єднання майна та трудової діяльності засновників (учасників), їх спільного управління справами, на основі корпоративних прав, у тому числі через органи, що ними створюються.
- ❖ Оскільки КМП є корпоративним підприємством, то і його учасники мають відповідні корпоративні права, змістом яких є, зокрема, й те, що учасники підприємства мають право на участь в управлінні ним й інші правомочності, передбачені законом і статутом.

Спiр за участю адвокатського об'єднання

- ❖ АО є юридичною особою, а спiр стосується, зокрема, членства у ньому та пов'язаних з членством прав позивача, який оскаржив управiнські рiшення загальних зборiв i президiї цього об'єднання.
- ❖ Отже, цi вимоги пов'язанi зi здiйсненням позивачем корпоративних прав й оцiнкою дiяльностi органiв управлiння адвокатського об'єднання. Вирiшення спору за такими вимогами належить до юрисдикцiї господарського суду.

Спiр за участю обслуговуючого кооперативу

- ❖ Обслуговуючий кооператив – це кооператив, який утворюється шляхом об'єднання фізичних та/або юридичних осіб для надання послуг переважно членам кооперативу, а також іншим особам з метою провадження їх господарської діяльності. Обслуговуючий кооператив надає послуги своїм членам, **не маючи на меті одержання прибутку** (статті 2, 23 Закону України «Про кооперацію»).
- ❖ Обслуговуючий кооператив незалежно від напрямку його діяльності є господарською організацією – юридичною особою, яка здійснює некомерційну господарську діяльність з моменту державної реєстрації на підставі закону та свого статуту.
- ❖ Члени обслуговуючого кооперативу незалежно від напрямку його діяльності є **носіями корпоративних прав**, а відносини між його членами та кооперативом, які пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, є корпоративними.

Спори про припинення повноважень посадових осіб

- ❖ **За правилами цивільного судочинства** треба розглядати спори, в яких позивач оскаржує законність розірвання з ним трудового договору з підстав, передбачених КЗпПУ, крім такого розірвання за п.5 ч.1 ст.41 КЗпПУ (припинення повноважень за ч.3 ст.99 ЦКУ).
- ❖ **До юрисдикції господарського суду** належать спори, в яких позивач, повноваження якого як керівника юридичної особи (її виконавчого органу) припинені за ч.3 ст.99 ЦКУ, п.5 ч.1 ст.41 КЗпПУ, оскаржує законність дій органу управління юридичної особи з такого припинення повноважень (звільнення). До 28.03.2014, коли відповідно до підп.1 п.3 Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правового регулювання діяльності юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» набрала чинності нова редакція п.4 ч.1 ст.12 ГПКУ, юрисдикція господарського суду поширювалася на вищевказані спори за участю господарських товариств, а з 28.03.2014 – за участю будь-яких юридичних осіб.

постанова ВП ВС у справі № 205/4196/18 (відступлено від висновків ВСУ та КЦС ВС)

Верховний
Суд

Дякую за увагу!

